
SERBIAN SPIRITUAL REVIVAL WEEK
XIX

**THE MIDDLE AGES
IN SERBIAN SCIENCE,
HISTORY, LITERATURE
AND ARTS
III**

SYMPOSIUM
DESPOTOVAC – MANASIJA, August 20–21, 2011

Editorial Board

Miroslav Pantić, *Gordana Jovanović*,
Zlata Bojović and Rada Stijović

Editor-in-Chief

GORDANA JOVANOVIĆ

DESPOTOVAC
2012

ДАНИ СРПСКОГА ДУХОВНОГ ПРЕОБРАЖЕЊА
XIX

**СРЕДЊИ ВЕК
У СРПСКОЈ НАУЦИ,
ИСТОРИЈИ, КЊИЖЕВНОСТИ
И УМЕТНОСТИ
III**

НАУЧНИ СКУП
ДЕСПОТОВАЦ — МАНАСИЈА, 20–21. август 2011

Редакција

Мирослав Панџић, Гордана Јовановић,
Златна Бојовић и Рада Смијовић

Главни уредник
ГОРДАНА ЈОВАНОВИЋ

ДЕСПОТОВАЦ
2012

Издаје
Народна библиотека „Ресавска школа“

За издавача
Горан Милојковић

CIP — Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41.09(082)
821.163.41.09:398(082)
930.85(497.11)"04/14"(082)

НАУЧНИ скуп Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности (3 ; 2011 ; Деспотовац)

Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности / III Научни скуп, Деспотовац–Манасија, 20–21. август 2011 [у оквиру] Дани српскога духовног преображења, XIX ; главни уредник Гордана Јовановић. — Деспотовац : Народна библиотека „Ресавска школа“, 2011 (Крагујевац : Графостил). — 245 стр. : илустр. ; 24 cm

На спор. насл. стр.: The Middle Ages in Serbian Science, History, Literature and Arts. — Тираж 500. — Стр. 231–245: Хроника XIX Дана српскога духовног преображења : (Деспотовац, 20–21. август 2011. године.) / Горан Милојковић. — Напомене и библиографске референце уз текст. — Summaries.

ISBN 978-86-82379-42-3

1. Дани српскога духовног преображења (19 ; 2011 ; Деспотовац)

- а) Српска књижевност — Мотиви — Зборници
  - б) Српска народна књижевност — Мотиви — Зборници
  - с) Србија — Културна историја — Средњи век — Зборници
- COBISS.SR-ID 185219340

САДРЖАЈ

СРЕДЊИ ВЕК У СРПСКОЈ НАУЦИ, ИСТОРИЈИ, КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ (III)

Рада Симијовић (Београд): Александар Младеновић као истраживач
српског средњовековног језичког наслеђа

7

Зоран Живковић Христић (Београд): Прослава осамдесет пет година
живота академика Мирослава Пантића
— Учешће академика Мирослава Пантића на Данима српскога
духовног преображења у Деспотовцу —

17

Јелка Ређей (Нови Сад): Катарина Кантакузина, ћерка деспота Ђурђа
Бранковића

33

Злаиша Бојовић (Београд): *Почетак описанија српских намастира*
Вука Караџића

41

Димитрије М. Калезић (Београд): Служба деспота Стефана
Лазаревића — Молепствије о деспоту Стефану Лазаревићу —

57

Гордана Јовановић (Београд): Књижница манастира Манасије

69

Борђе Перић (Београд): Псаламски извори и значења у делима
деспота Стефана Лазаревића

85

Звездан Живановић (Деспотовац): Семантичка антиномија поезике
Слова љубве (III део)

115

Марина Сјасојевић (Београд): Језичке карактеристике прелева
Слова љубве на савремени српски језик
125

Марџа Фрајнд (Београд): Трагање за духом средњовековља:
Јуџро мислено Васка Попе
147

Гордана Симић (Београд): Утврђење манастира Манасије и његов
значај у архитектури средњовековне Србије
159

Томица Симић (Деспотовац): Војска у време Стефана Лазаревића
173

Милун Милорадовић (Београд): Село Милива у средњем веку
189

Живојин Андрејић (Рача): Условљеност програма живописа и
архитектуре оријентацијом и светлом српских средњовековних
цркава на примеру Студенице, Жиче и Манасије
201

Горан Милојковић (Деспотовац): Хроника XIX Дана српскога
духовног преображења
(Деспотовац, 19–28. август 2011. године)
231

Рада Сџијовић

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

АЛЕКСАНДАР МЛАДЕНОВИЋ КАО ИСТРАЖИВАЧ СРПСКОГ СРЕДЊОВЕКОВНОГ ЈЕЗИЧКОГ НАСЛЕЂА*

Научни опус Александра Младеновића, једног од најплоднијих истраживача наше језичке прошлости, броји готово пет стотина библиографских јединица¹. Поље његовог интересовања било је широко — од историје српског народног и књижевног језика, преко језичке прошлости Црне Горе², посебно Његошевог дела³, до чакавског књижевног језика⁴.

Централно место његовог научног рада јесте књижевни језик Срба у преддуковском периоду⁵. Нешто мања по обиму, али не по значају, је-

---

* Овај рад је настао у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

¹ Две најпотпуније библиографије радова Александра Младеновића налазе се у *Годишњаку Српске академије наука и уметности*, 104, Београд, 1998, стр. 497–524. и 110, Београд, 2004, стр. 305–340.

² Нарочито је вредна пажње његова студија *Језик владике Данила*, али и низ других радова: о језику цеклинских писама из XVII века, о језичким особинама *Причања Вука Дојчевића* Стефана Митрова Љубише, о језику писама из Ријечке нахије с краја XVII века, о језичком проучавању текстова из Црне Горе итд.

³ Бројни његови радови сабрани су великим делом у две књиге: *Књига о Његошу. Сјудије и чланци и Прилози о Његошу*. Академику Младеновићу дугујемо и изванредна издања *Горског вијенца* и *Луче микрокозма*, са пропратним студијама, објашњењима и речницима.

⁴ Нарочито је значајна његова студија *Језик Пејтра Хекторовића*. Ту су, затим, радови о Марулићевом језику, о графици и језику далматинских чакавских рукописа, о језику *Живоша светог Јеронима* и *Живоша свете Кашарине* итд.

⁵ Заслугом професора Младеновића овај до тада готово потпуно непроучен период постао је најбоље обрађен. Професор Младеновић је својим минуциозним истраживањима створио сасвим другачију слику о том периоду од дотадашње, која је била

су његова проучавања српског средњовековног језичког наслеђа, што је и тема овог реферата⁶.

2.

Велики је број радова посвећених српскословенском језику — српском црквеном и књижевном језику све до средине XVIII века. Издвојићемо само неке: *Напомене о српскословенском језику*, прилози о Цамблаковом *Жиџију Сџефана Дечанског*, о Немањином *Жиџију Сџефана Првовенчаног*, о два најстарија записа о Косовском боју, о *Жиџију краљице Јелене* Данила II, о рукописима дијака Симона, преписивача књига из XVI века, о записима у грачаничком минеју из XIV века, о *Триоду њосном* из XVI века, о екавизму старих српских штампаних књига, о особинама српскословенског језика после XIV века, о записима у рукописним књигама из Грачанице, о *Царосџавнику* манастира Студенице, о два најстарија записа о Косовском боју. Правопису и језику средњовековних српских владарских повеља посвећени су радови о повељама краља Радослава, краља Владислава и кнеза Лазара, а изван број радова бави се и судбином појединих слова у српској (а и македонској и бугарској) ћирилици.

испуњена презиром и ниподаштавањем. Показао је да је идеја о књижевном језику на народној основи постојала и пре Вука, да се она у потпуности реализовала Вуковом реформом, али су јој почети старији од Вукове појаве. Доказујући континуитет у развоју данашњег српског књижевног језика, чији је део био и сам Вук Караџић, професор Младеновић је успео да сваком прегледаоцу наше културне историје да заслужено место. Значајна су његова проучавања језика Јована Рајића, Орфелина, Доситеја, Стратимировићевог свега *Љубосава и Радован*, Стеријиног *Романа без романа*, граматике Димитрија Милаковића, рукописа *Мемоара* проте Матије Ненадовића, *Начертанија* Илије Гарашанина, писама учесника Првог српског устанка, језика Димитрија Давидовића, дела Саве Мркаља. У бројним својим радовима пружио је професор Младеновић шире увиде у предвуковски период и генерализације о њему. Писао је о односу између домаћих и рускословенских елемената у тадашњем књижевном језику Срба, о типовима тога књижевног језика, о примању и модификацијама рускословенског језика код Срба, о улози рускословенског у формирању српског књижевног језика новијег времена, о екавизму *несам* у језику неких српских писаца XIX века, о славеносрпском језику у Вуково време, о Вуку и славеносрпском књижевном језику, о обликовању српског књижевног језика у предвуковској и вуковској епоси, о Даничићевом *Рају за српски језик и њравопис* и многим другим темама везаним за овај период.

⁶ Као начелник Археографског одељења Народне библиотеке Србије, Александар Младеновић је допринео развоју археографских истраживања српскословенских текстова. Покренуо је часопис *Археографски прилози*, који редовно излази и данас, а који је стекао велики углед, активирао је сараднике на пословима систематског описа старих српских рукописа, као и на презентацији налаза на научним састанцима у земљи и иностранству и у *Археографским прилозима*.

Рад на рукописима овог периода помогао је Александру Младеновићу, поред осталог, да реши и низ проблема везаних за проучавање повеља кнеза Лазара, као и повеља и писама деспота Стефана. То је уродило капиталним делима — критичким издањима ових повеља и писама⁷.

У овим двама књигама се, први пут на једном месту, објављују сви сачувани писани документи кнеза Лазара (из периода око 1329–1389), а и неки који не потичу из његове канцеларије, али се њега тичу (четрнаест повеља и једно кратко писмо), као и сви сачувани документи писани у канцеларији деспота Стефана у временском распону од 1392. до 1427. године (повеље, већином хрисовуље, и писма деспота Стефана, његове мајке кнегиње Милице и брата Вука, као и два текста из *Закона о рудницима десиоша Стефана Лазаревића*).

Уз сва документа аутор је дао драгоцене коментаре, исцрпне податке о њима — где су и када настала, где се чувају, ко се њима и на који начин раније бавио — издавао их, преводио, описивао и сл., објашњен је сваки ауторов поступак при приређивању текста, разрешена свака скраћеница, исправљена нека раније направљена грешка, дато објашњење непознатих речи и, што је за огромну већину корисника веома важно, ови стари писани документи публиковани су у четири верзије: у оригиналној графичкој, у транслитерираним и транскрибованим виду, у преводу на савремени српски књижевни језик и фототипски. Овим су књиге постале доступне истраживачима српске прошлости последње деценије XIV и прве деценије XV века: историчарима, правницима, културолозима, ономастичарима, палеографима и, наравно, филолозима, историчарима српског језика, и то како онима који се баве старим српским писаним језиком, тако и онима који се интересују за историјску дијалектологију. Повеље и писма пружају највише података о разговорном језику Срба у средњем веку. Зато је то један од најважнијих извора за реконструкцију тадашње дијалекатске слике српског језичког простора на коме су ова документа настала, а судећи по њима, то је дијалекат који ми данас називамо косовско-ресавским. Поједине црте језика повеља подударају се с одговарајућим цртама у данашњем косовско-ресавском дијалекту. Међутим, неке особине не показују поклапање, оне ће се у том правцу мењати у каснијим временима⁸.

⁷ Александар Младеновић, *Повеље кнеза Лазара. Тексти. Коментари. Снимци*, Чигоја штампа, Београд, 2003.

Александар Младеновић, *Повеље и писма десиоша Стефана. Тексти. Коментари. Снимци*, Чигоја штампа, Београд, 2007.

⁸ Уп. Рада Стијовић, *Неке особине народног језика у повељама кнеза Лазара и десиоша Стефана*, Јужнословенски филолог LXIV, Београд, 2008, стр. 457–472.

За ономастичаре су драгоцене набрајања дарованих насеља, као и спискови људи који се помињу. На основу тога се може закључити да су српски именослов чинила у то време углавном народна имена као: *Вук, Вукојша, Вукашин, Радос(л)ав, Богослав, Добромир, Драгомил* (ова последња, двочлана, посебно су занимљива јер су као модел наслеђена још из прасловенског језика и даље из индоевропског прајезика). Светачка и библијска имена, која заправо никада нису преовладала у српском именованом слову, и у овим документима срећемо ретко: *Никола, Павле, Илија*⁹.

3.

Често се о времену, месту и путевима настанка и развоја многих језичких појава у нашем старом језику закључци могу изводити само посредним путем, јер недостају чињенице, недостају споменици. Дешава се и да неки новооткривени споменик и(ли) нови податак промени угао дотадашњег гледања на одређену појаву. На то је скретао пажњу и професор Младеновић: „С појавом нових истраживачких метода, с издавањем и проучавањем раније непознатих извора и, најзад, с новим приступима старим питањима и проблемима, долази се често и до нових сагледавања и тумачења разних појава везаних за развитак српског језика у прошлости“¹⁰.

Једно од питања на које је тешко дати поуздан одговор јесте када су Срби примили словенску писменост.

У научној литератури најчешће се налази податак да је старословенски дошао Србима највероватније на размеђу IX и X века. Александар Младеновић, међутим, износи претпоставку да је то могло бити у току X или најдаље у прве две деценије XI века. У недостатку докумената, он закључке изводи из историјских околности, које су могле створити климу и услове за увођење словенског богослужења у српску цркву. Наиме, он полази од чињенице да је византијска власт почивала на схватању да је цар Божји представник на земљи, и да Бог своју милост даје византијском народу преко њиховог византијског владара. Тиме су се користили и поједини словенски владари који су се у оквиру византијске империје „борили за аутономију својих области, за властиту државну организацију, чију је пуну самосталност условљавало постојање и

⁹ До оваквих закључака дошла је и Гордана Јовановић на основу истраживања Браничевског тефтера, в. Гордана Јовановић, *Хришћанска имена у Ресави у XV веку*, у: Средњи век у српској науци, књижевности, историји и уметности, II, Дани српскога духовног преображења, XVIII, Научни скуп, Деспотовац–Манасија, 21–22. август 2010, Деспотовац, 2011, стр. 41.

¹⁰ Александар Младеновић, *Историја српског језика: одабрани радови*, Чигоја штампа, Београд, 2008, стр. 11.

властите црквене самосталности“¹¹. Богослужење на словенском језику омогућавало је разумљивост и тиме лакше прихватање „византијског схватања о двама апсолутним господарима ... о Богу на небу и византијском цару, Божјем намеснику, на земљи“, односно у словенским државама о словенском владару као Божјем намеснику на земљи. Када се зна да се Бугарска 893. године изборила за право на словенско богослужење, а да су се у времену до 1014. Срби налазили, с малим прекидима, у саставу бугарске државе (под царевима Симеуном, Петром и Самуилом), може се претпоставити да су и Срби примили богослужење на старословенском језику. Проф. Младеновић не искључује ни могућност да се то десило када је Србијом владао Часлав Клонимировић (927/8–950), али, то је такође поменуто време¹¹.

Ова хипотеза наводи проф. Младеновића и на претпоставку да су Срби (или бар већина њих) словенску писменост добили на ћирилици, јер се она у то време у Бугарској несумњиво употребљавала. Осим тога, сматра он, нема убедљивих аргумената из којих би се могли изводити чвршћи закључци да су Срби познавали глагољицу — „има само неких претпоставки заснованих на извесним подацима који су или посредног карактера (Михановићев одломак, Гршковићев одломак) или су изузетно оскудни (неколико слова на опеци, амфори и фрагменту керамичког суда)“¹².

Александар Младеновић „помера“ и време настанка српске редакције старословенског језика. За разлику од уобичајеног схватања да је то појава с краја XII века, он, као и Ирена Грицкат, говори о крају X или почетку XI века. Другачије се, по њиховом мишљењу, тешко може разумети организован књижевни језик, српскословенски, *Мирослављевог* и *Вукановог јеванђеља*, црквених ћириличких споменика српске редакције с краја XII века. Такав језик је иза себе морао имати дуже време употребе, „једну солидну традицију која је морала бити негована и развијана не индивидуално, по жељи појединих писара, већ колективно, свесним настојањем читаве једне школе, правца или праваца, коме су писари поменутих јеванђеља по свом образовању припадали“¹³. Дакле, стварање овакве организоване писмености, какву налазимо у овим двама јеванђељима, није се могла одвијати брзо, „јер уношење народних, српских црта у језик старословенских текстова, посрбљивање тих књига, одређивање у том поступку међусобног односа двају језика: старословенског и српског народног — то је процес који је несумњиво, морао ду-

¹¹ *Истио*, стр. 30–33.

¹² *Истио*, стр. 33.

¹³ Александар Младеновић, *Најомене о српскословенском језику*, Зборник за филологију и лингвистику XX/2, Нови Сад, 1977, стр. 2.

го трајати и отуда се с правом претпоставља да се крај X или почетак XI века може узети као време настанка српске редакције старословенског текста¹⁴.

Када је у питању место настанка српске редакције старословенског, Александар Младеновић (и) на основу сопствених увида у ову проблематику, такође дели мишљење Ирене Грицкат. Наиме, у нашој науци постоје две хипотезе о месту настанка српскословенског језика, једна Белићева, који, на основу рефлекса полугласа, одређује Зету као место порекла српскословенског језика¹⁵, и, друга Ирене Грицкат, која на основу неких фонетских особина које се поклапају са народним говорима на северу од линије Тетово–Скопље–Кратово, ту територију одређује као место настанка¹⁶. Да се определи за ову другу хипотезу, Младеновићу су помогли и подаци о фонетским особинама јужних српских народних говора прикупљени за потребе *Српског дијалекатског атласа*.

Једна од одлика српскословенског језика, настала убрзо по примању словенског богослужења и словенске писмености, јесте успостављање јаког изговорног полугласника на месту некадашњег слабог. Александар Младеновић везује ову особину за „правописни и изговорни моменат“. Наиме, усвојивши словенску писменост, српски писари су се у писаном језику сусрели са два типа примера: (1) *дънь, сънь* и (2) *вѣноукъ, множьсѣтво*. Ови први су имали у себи изговорни полугласник и у српском народном и у црквеном и књижевном језику. Ови други примери су се у српском народном језику изговарали другачије од написаног (*унук, мношѣтво*), што је било условљено губљењем слабог полугласника у њима (в. о томе ниже). Српскословенски језик, наводи Александар Младеновић, није могао да допусти толики степен фонетског посрбљавања и правописног удаљавања од традиционалног црквеног језика, па је решење, без мењања правописне форме, пронађено у успостављању и изговарању полугласника у примерима овог типа (*вѣнук, множьсѣтво*). Ослонац успостављању изговора некадашњег слабог полугласника у српскословенским примерима овог типа пружали су случајеви типа *дънь, сънь*, који су се у српскословенском језику овако и писали и изговарали — с полугласником (као и у српском народном): *дѣнѣ, сѣнѣ*. Када је око XV века у већини српских народних говора дошло до вокализације полугласника ($\partial > a$), та фонолошка промена је захватила и полугла-

¹⁴ *Истио*, стр. 3.

¹⁵ Александар Белић, *Учешиће Св. Саве и његове школе у стварању нове редакције српских ћирилских споменика*, Посебна издања САНУ, књ. СХIV, Београд, 1936, стр. 213–276.

¹⁶ Ирена Грицкат, *Студије из историје српскохрватског језика*, Народна библиотека Србије, Београд, 1975, стр. 31.

сник у српскословенском језику, па се у њему почело са *a* изговарати не само *дан*, *сан* и сл. већ и *ванук*, *множастиво* и сл., што је (п)остала одлика српскословенског језика до краја његове употребе¹⁷.

Од радова који се тичу историје српског народног језика издвојићемо оне који говоре о развоју иницијалне групе *вѣ-* и генитива множине неких именица.

У вези са развојем иницијалног *у* у примерима типа *унук* < *вѣноукѣ*, *у име* < *вѣ имѣ* и сл., Александар Младеновић утврђује да је *у-* настало од групе *в* + полугласник задњег реда у слабом положају, и то пре прве фазе измене фонолошког система, онда када су још постојала два полугласника (*ѣ*, *ѵ*) и када су они почели да се међусобно диференцирају по изговору на слаб и јак. Група *вѣ-* (< **вѣ*) на почетку речи дала је *у* на широком простору словенских говора на Балканском полуострву: од острва Виса у Јадранском мору, на западу, до граница Ихтимана у западној Бугарској, на истоку, затим од најсевернијих штокавских говора српског језика на северу до предела у данашњој северној Македонији, захватајући и њих — на југу. Компактност свих словенских говора на поменутој територији у вези са доследном заступљеношћу гласовне промене **вѣ-* > *у-* указује, свакако, на аутохтоност ове измене на овом терену¹⁸. Ова појава одлика је народних говора и није спроведена у српскословенском књижевном језику.

Александар Младеновић се бавио и питањем постанка наставка *-ā* у генитиву множине код именица. У тумачењу ове појаве пошао је од мишљења В. А. Дибоба да су све именице у прасловенском језику чији се генитив завршавао наставком *-ѵ* или *-ѣ* имале тај наставак дуг, било да је био под дугим акцентом било да је био под ненаглашеном дужином. Кад је у прасловенском језику наступило опште скраћивање финалних ненаглашених дужина, па и у оном његовом делу из којег ће се касније развити српски језик, то скраћивање није морало обухватити оне случајеве у којима су постојали морфонолошки разлози за чување поменуте дужине (уп. нпр. данас генитив јединине *војника* : генитив множине *војника* и сл. — чувањем односа *-a* : *-a* обезбеђује се чување разлике и у значењу и у облику: *генийив јединине* : *генийив множинине*). Овакви морфонолошки разлози могли су сачувати однос кратког и дугог полугласника, нпр. код именица *о-* и *јо-* деклинације (номинатив–акузатив јединине *гнѣвъ*, *кошѣ* са кратким *-ѵ*, *-ѣ* : генитив множинине *гнѣвъ*, *кошѣ* са дугим *-ѵ*,

¹⁷ Александар Младеновић, *Историја српског језика: одабрани радови*, стр. 49–51.

¹⁸ Александар Младеновић, *Прилог тумачењу измене иницијалног в- са slabим полугласником у једном делу српскохрватског језика*, Зборник за филологију и лингвистику XXI/2, Нови Сад, 1978, стр. 7–18.

-ь); код именица средњег и женског рода језик није имао потребе да уводи морфолошке односе јер је и поред скраћивања дугих -ѣ, -ѣ у генитиву множине остварена форма која је обезбеђивала морфолошки и значењски индивидуалитет овог падежног облика (форма генитива множине *сель, ѿоль, женѣ, доушь* са дугим -ѣ, -ѣ изменила се тако што је -ѣ, -ѣ постало кратко). Појавом *слабе* позиције полугласника, односно престанком изговора полугласника у одређеним положајима у речима, дошло је до дужења претходног кратког вокала: **sel-ѣ, *polj-ѣ, *žen-ѣ, *duš-ѣ*, као и до стварања наставка *нулѣе морфеме* у овом падежу код одређених именица: *sel-∅, polj-∅, žen-∅, duš-∅*.

Када је у првој фази измене фонолошког система српског језика (негде до почетка XI века) дошло до свођења некадашњих полугласника на један полугласник, тај један полугласник, као дуг наглашен или као дуг ненаглашен (пореклом из прасловенског језика), остајао је и даље као наставак у генитиву множине појединих именица (*гнѣв-ѣ, кош-ѣ* са дугим -ѣ, како сада обележавамо, у духу српске редакције старословенског језика, овај полугласнички наставак).

Тако се у српском језику могао добити двојак наставка: -ѣ (дуг наглашен и дуг ненаглашен) и -∅, што је много времена била одлика генитива множине одговарајућих именица сва три рода. Код већине представника штокавских говора усвајан је и усвојен наставак -ѣ, који је и уопштен, а наставак -∅ је потискиван из употребе сводећи своје јављање уз поједине бројне конструкције и сл. Са вокализацијом полугласника у српском језику, полугласнички наставак у генитиву множине именица изменио се у -а или у -ä (неки зетско-сјенички говори).

На изнесени начин: од прасловенског полугласничког наставка у генитиву множине именица, као његов континуант могао је постати данашњи наставак -а или -ä у српском језику, што представља, заправо, архаичну а не иновациону особину¹⁹.

Овде смо изнели само неке од ставова Александра Младеновића који се тичу српског средњовековног језичког наслеђа. Он је у својим радовима дао и бројна друга решења или могућа решења врло важних питања из историје српског књижевног и народног језика, али то није било могуће донети на овако ограниченом простору.

¹⁹ Александар Младеновић, *О неким ишћањима стварања српске редакције старословенског језика*, Археографски прилози XVII, Београд, 1995, стр. 7–18.

Рада Стійович

АЛЕКСАНДР МЛАДЕНОВИЧ КАК ИССЛЕДОВАТЕЛЬ СЕРБСКОГО ЯЗЫКОВОГО СРЕДНЕВЕКОВОГО НАСЛЕДИЯ

В настоящей работе речь идет об исследованиях Александра Младеновича посвященных средневековому языку сербов. Большинство его работ касается языка церкви и литературы до половины XVIII века, т. е. сербскославянского языка. Работа над рукописями данного периода помогла ему, между прочим, решить ряд проблем, связанных с изучением грамот князя Лазаря, а также грамот и писем деспота Стефана. Все это содействовало созданию капитальных трудов — критических изданий данных грамот и писем. Определенное число работ Младенович посвятил также изучению некоторых особенностей народного языка.